

Зміст і характеристики інноваційного підприємництва

Микола Зіновійович Ільчишин¹

Опубліковано	Секція	УДК
28.11.2024	Економіка	330.341.1:658.11

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14173889>

Анотація. У статті досліджено зміст, характеристики та ключові чинники розвитку інноваційного підприємництва як рушія економічного прогресу в умовах глобальних трансформацій та економічних викликів. Визначено, що інноваційне підприємництво є основою для створення нових економічних можливостей, забезпечення конкурентоспроможності та стійкого розвитку. Здійснено порівняльний аналіз традиційних та інноваційних бізнес-моделей, акцентуючи на їх управлінських аспектах, технологічній базі та соціальних ефектах. Особливу увагу приділено інституційному забезпеченню, впливу цифрової трансформації та ролі людського капіталу у формуванні сприятливого середовища для інноваційної діяльності.

У контексті України висвітлено поточний стан інноваційного підприємництва, ідентифіковано основні бар'єри та запропоновано стратегічні напрями для посилення його ролі в економічному відновленні. Отримані результати мають прикладне значення, зокрема для розробки державної політики у сфері підтримки інновацій, створення інфраструктури для розвитку стартапів та інтеграції українського бізнесу в глобальні ринки. Запропоновані рекомендації можуть бути корисними для підприємців, інвесторів, науковців та органів влади, спрямованих на стимулювання інноваційної активності.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, інституційне забезпечення, цифровізація, людський капітал, конкурентоспроможність, Україна.

Content and characteristics of innovative entrepreneurship

Abstract. The article explores the essence, characteristics, and key factors driving the development of innovative entrepreneurship as a catalyst for economic progress amid global transformations and economic challenges. It is determined that innovative entrepreneurship serves as a foundation for creating new economic opportunities, ensuring competitiveness, and fostering sustainable development. A comparative analysis of traditional and innovative business models is conducted, focusing on their managerial aspects, technological foundation, and social effects. Special attention is paid to institutional support, the impact of digital transformation, and the role of human capital in creating an enabling environment for innovative activities.

In the context of Ukraine, the current state of innovative entrepreneurship is highlighted, key barriers are identified, and strategic directions are proposed to strengthen its role in economic recovery. The findings have practical implications, particularly for the development

---

¹ аспірант, Інститут економіки і менеджменту НУ «Львівська політехніка», <https://orcid.org/0000-0003-0781-5934>

of state policies in support of innovation, the creation of infrastructure for startup development, and the integration of Ukrainian businesses into global markets. The proposed recommendations can be valuable for entrepreneurs, investors, researchers, and policymakers aiming to stimulate innovative activity.

Keywords: innovative entrepreneurship, institutional support, digitalization, human capital, competitiveness, Ukraine.

Вступ

Інноваційне підприємництво є ключовим фактором трансформації сучасної економіки, яка дедалі більше орієнтується на знання, технології та креативність. У глобальному середовищі, де конкуренція посилюється, а ринки змінюються під впливом цифровізації та нових викликів, інноваційність стає визначальним чинником для забезпечення економічної динаміки та конкурентоспроможності. Особливого значення це набуває для України, яка перебуває в стані протистояння воєнній агресії РФ та водночас прагне інтеграції до світового економічного простору. Феномен інноваційного підприємництва не лише сприяє підвищенню економічної ефективності, але й вирішує низку соціальних викликів, включаючи створення робочих місць, розвиток людського капіталу та забезпечення сталого розвитку.

В умовах сучасної України інноваційне підприємництво відіграє подвійну роль: з одного боку, є інструментом економічного відновлення та розвитку, а з іншого - засобом посилення економічної безпеки країни. Зважаючи на ці аспекти, дослідження інноваційного підприємництва набуває актуальності не лише у науковому, але й у практичному контексті. Сучасні науковці у своїх працях порушують досліджувану тематику: Ангелко І., Буюнь Я., Гавриш О., Забашта Є., Зрибнева І., Жаворонок А., Марич А., Нескородєва І., Пильнова В., Пісковець О., Сидорчук І., Чміль Є. та інші.

Метою статті є аналіз сутності, ключових характеристик та чинників розвитку інноваційного підприємництва з акцентом на українські реалії.

Результати

Інноваційне підприємництво в сучасній економіці виступає одним із ключових чинників формування конкурентоспроможного середовища, спрямованого на забезпечення стійкого економічного розвитку. У період глобальних трансформацій, зумовлених викликами цифровізації, екологічними загрозами та необхідністю відновлення економіки під час війни, особливої важливості набуває здатність підприємств створювати інноваційні продукти, послуги чи процеси. Така діяльність відзначається високим рівнем інноваційної цінності та адаптивністю до швидких змін ринкового середовища.

Розуміння теоретичних основ інноваційного підприємництва вимагає врахування його багатогранного характеру, який поєднує технологічні, організаційні та соціальні аспекти [1]. Визначення сутності цього феномена відображає еволюцію підходів до підприємницької діяльності, яка поступово трансформувалася від простого прагнення до прибутку до пошуку новаторських рішень, здатних вирішувати глобальні проблеми. У такому контексті важливо аналізувати відмінності між традиційними та інноваційними моделями підприємництва, що зумовлює необхідність комплексного підходу до його дослідження.

Інноваційне підприємництво посідає центральне місце у стратегіях розвитку сучасних економік, адже здатне формувати додану вартість не лише через використання новітніх технологій, але й через інтеграцію людського капіталу та соціальних інновацій [2]. У теоретичному вимірі інноваційне підприємництво потребує глибокого осмислення його ролі як інструмента економічного прориву. Вивчення етимології

поняття, а також аналіз основних підходів до розкриття його сутності, є важливими для побудови методологічного фундаменту подальших досліджень.

Етимологічно термін «інновація» походить від латинського слова *innovatio*, що означає «оновлення» або «зміна» [3]. У свою чергу, підприємництво, визначене класиками економічної теорії як діяльність з організації виробничих процесів із метою отримання прибутку, у контексті інноваційності набуває додаткових рис. Інноваційне підприємництво не обмежується традиційними цілями максимізації прибутку, а передбачає створення якісно нових рішень, продуктів чи послуг, які відповідають актуальним і майбутнім потребам ринку [1].

Еволюція наукових підходів до інноваційного підприємництва розпочалася з фундаментальних праць Йозефа Шумпетера, який у своїй теорії економічного розвитку вперше визначив інновацію як рушійну силу підприємництва. Автор наголошував, що саме інновації є ключовим фактором економічної динаміки, який сприяє креативному руйнуванню старих структур і створенню нових [4]. Шумпетерівський підхід, що розглядав інноваційне підприємництво через призму технологічного прогресу, став основою для подальших досліджень.

Сучасні теоретичні підходи акцентують увагу на мультидисциплінарному характері інноваційного підприємництва, в якому поєднуються економічні, соціальні, технологічні та організаційні аспекти. Зазначені підходи зосереджені на вивченні таких явищ, як стартапи, інкубатори інновацій, венчурне фінансування та екосистеми підприємництва. Особливу увагу приділяють ролі людського капіталу та інноваційних бізнес-моделей, які сприяють розвитку стійких конкурентних переваг.

Українська наукова думка інтегрує світові підходи до розуміння сутності інноваційного підприємництва, водночас зосереджуючись на його специфічних рисах в умовах перманентних криз і війни. Інноваційне підприємництво в Україні виступає не лише економічним інструментом, а й засобом соціальної мобілізації та забезпечення національної економічної безпеки.

Традиційне та інноваційне підприємництво становлять різні моделі економічної діяльності, які відображають еволюцію підприємницького мислення та адаптацію до змін ринкового середовища. Відмінності між ними охоплюють широкий спектр аспектів, що визначають сутність, мету та способи реалізації підприємницької діяльності.

Традиційне підприємництво характеризується спрямованістю на збереження стабільності бізнес-моделі та забезпечення ефективного використання наявних ресурсів. Основна мета такого підходу полягає в отриманні прибутку за рахунок оптимізації поточних процесів та задоволення існуючого попиту. У межах такої моделі інновації, хоча й можуть бути присутніми, відіграють допоміжну роль, а ключовий акцент робиться на мінімізації ризиків та підтримці сталої рентабельності. Традиційне підприємництво зазвичай функціонує в межах усталених ринкових структур, опираючись на прогнозовані економічні умови.

Інноваційне підприємництво, навпаки, орієнтоване на створення якісно нових рішень, які здатні трансформувати ринок або навіть сформувати нові ринкові ніші. Характерною рисою такого підходу є активне використання інтелектуального капіталу, технологій та новаторських підходів. Метою такої діяльності є не лише отримання прибутку, але й створення доданої вартості через інновації, які відповідають майбутнім потребам споживачів [2]. Інноваційні підприємства часто зіштовхуються з високим рівнем ризику, зумовленим невизначеністю ринкового попиту на нові продукти або послуги, однак саме ці ризики слугують основою для значного зростання.

Відмінності між наведеними типами підприємництва також проявляються в управлінських підходах. У традиційній моделі акцент робиться на стандартних процесах і рутинних операціях, які забезпечують стабільність функціонування підприємства. Натомість інноваційне підприємництво вимагає гнучкості управління, здатності до

швидкої адаптації, а також підтримки креативної культури в організації. Зазначені механізми є вирішальними для успіху інноваційних проектів, які потребують інтеграції різноманітних знань і постійного навчання.

У контексті сучасної економіки, особливо в умовах відбудови України після воєнної агресії РФ, відмінності між традиційним та інноваційним підприємництвом стають ще більш виразними. Традиційні моделі часто сприймаються як інструменти забезпечення базової економічної стабільності, тоді як інноваційне підприємництво набуває стратегічного значення для відновлення економіки, посилення її конкурентоспроможності та інтеграції у глобальні ринки. Таким чином, зазначені моделі підприємництва не є взаємовиключними, а скоріше доповнюють одна одну, створюючи комплексну основу для економічного розвитку.

Інноваційність є фундаментальною основою сучасної підприємницької діяльності, яка забезпечує її адаптивність, стійкість і здатність до створення нових економічних можливостей. Прояв цієї властивості охоплює три ключові аспекти: технологічний, організаційний та соціальний, які взаємопов'язані й формують комплексну природу інноваційного підприємництва.

Технологічний аспект інноваційності визначається впровадженням новітніх розробок, які трансформують традиційні бізнес-процеси. Інноваційні підприємства активно використовують цифрові технології, автоматизацію, штучний інтелект і великі дані, що дозволяє оптимізувати виробництво, підвищити якість продуктів та послуг і створити нові ринкові ніші [5]. Такі підходи сприяють значному зростанню продуктивності й економічної ефективності, забезпечуючи підприємствам довготривалі конкурентні переваги.

Організаційний аспект інноваційності полягає в адаптації управлінських структур і бізнес-моделей до змін ринкового середовища. Інноваційні підприємства впроваджують гнучкі моделі управління, які передбачають децентралізацію, інтеграцію міждисциплінарних команд і сприяють культурі креативності [6]. Зазначені механізми дозволяють ефективно реагувати на виклики зовнішнього середовища, забезпечуючи постійний розвиток і масштабованість діяльності.

Соціальний аспект інноваційності полягає в орієнтації підприємницької діяльності на вирішення суспільно значущих проблем. Інноваційне підприємництво сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню рівня освіти та кваліфікації працівників, а також забезпеченню екологічної стійкості [7]. Особливого значення цей аспект набуває в умовах трансформації економіки України, коли підприємства виконують важливу соціальну місію, спрямовану на відновлення економічного потенціалу країни, підтримку вразливих верств населення та стимулювання згуртованості суспільства.

Синергія технологічного, організаційного та соціального аспектів формує основу для розвитку інноваційного підприємництва, яке виступає рушієм економічного прогресу. У сучасних умовах зазначені аспекти стають невід'ємною складовою стратегій підприємств, що прагнуть до стійкого розвитку, глобальної інтеграції та створення цінності для суспільства.

Діяльність інноваційних підприємців нерозривно пов'язана з високим рівнем ризиків та невизначеності, що впливає з природи інноваційних процесів і динаміки сучасного ринкового середовища. Зазначені ризики охоплюють широкий спектр аспектів - від фінансових і технологічних до управлінських та соціальних, що створює складну систему викликів для підприємств, орієнтованих на впровадження інновацій. Незважаючи на високий рівень ризиків, інноваційні підприємці є рушійною силою економічного прогресу. Успішне управління ризиками через диверсифікацію, стратегічне планування та залучення людського капіталу сприяє перетворенню невизначеності на можливості.

Ефективне управління інноваційними бізнес-моделями вимагає врахування їхньої специфіки, яка суттєво відрізняється від традиційних підходів. Відмінності проявляються у всіх аспектах - від організаційної структури до стратегічного бачення, що обумовлює потребу в новаторських управлінських інструментах та методах. У Таблиці 1 проілюстровано ключові особливості управління інноваційними бізнес-моделями у порівнянні з традиційними.

Таблиця 1

Порівняння особливостей управління традиційними та інноваційними бізнес-моделями

Критерій	Традиційні бізнес-моделі	Інноваційні бізнес-моделі
Організаційна структура	Ієрархічна, стабільна, чітко визначені ролі та функції.	Гнучка, адаптивна, орієнтована на креативність і співпрацю.
Управлінський підхід	Орієнтований на ефективність рутинних операцій і контроль.	Орієнтований на експерименти, швидкість адаптації, ризик.
Інноваційний потенціал	Обмежений, інновації реалізуються у вигляді незначних покращень.	Високий, заснований на створенні проривних рішень.
Фінансування	Традиційні джерела, такі як банківські кредити чи внутрішні кошти.	Венчурний капітал, стартап-акселератори, гранти на інновації.
Взаємодія з ринком	Фокус на задоволенні існуючого попиту.	Створення нового попиту, формування ринків.
Технологічна база	Використання наявних перевірених технологій.	Впровадження нових, експериментальних технологій.
Людський капітал	Стандартні кваліфікаційні вимоги, стабільність кадрів.	Потреба у висококваліфікованих спеціалістах, орієнтованих на інновації.
Ризики та невизначеність	Низький рівень ризику, прогнозоване середовище.	Високий рівень ризику, робота в умовах невизначеності.
Стратегічне бачення	Довгострокове, фокус на збереженні стабільності.	Динамічне, спрямоване на масштабування та проривні зміни.
Культура організації	Консервативна, орієнтована на стабільність.	Інноваційна, стимулює експерименти та творчість.

Сформовано автором за [1; 2; 4; 8-10]

Ефективний розвиток інноваційного підприємництва залежить від низки чинників, які визначають його здатність створювати та реалізовувати новаторські ідеї в умовах динамічного ринкового середовища. До ключових складових належать інституційні аспекти, вплив технологічних змін і роль людського капіталу, що формують системну основу для інноваційної діяльності.

Інституційне середовище виступає важливим фундаментом для розвитку інноваційного підприємництва. Законодавча база визначає правові рамки діяльності інноваційних суб'єктів, захисту інтелектуальної власності та доступу до фінансування. В Україні, попри наявність основних законодавчих актів у сфері інновацій, існує потреба в гармонізації нормативно-правових документів із міжнародними стандартами, що сприятиме інтеграції національного інноваційного бізнесу до глобального середовища.

Інфраструктура для підтримки інноваційного підприємництва, зокрема технологічні парки, стартап-інкубатори та акселератори, створює умови для реалізації новаторських ідей. Державна підтримка, виражена у формі податкових пільг, грантів чи субсидій, є потужним стимулом для підприємців, які працюють у сфері інновацій. В умовах відновлення економіки України після воєнної агресії РФ державні інституції мають посилити свою роль у формуванні сприятливого інституційного середовища, що стане каталізатором для інноваційної діяльності.

Цифрова трансформація є ключовим чинником, що змінює правила функціонування бізнесу, створюючи нові можливості для інноваційного підприємництва. Впровадження цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, великі дані та Інтернет речей, відкриває перед підприємцями перспективи автоматизації процесів, зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності.

Цифрова трансформація також сприяє створенню нових бізнес-моделей, орієнтованих на економіку спільного користування та електронну комерцію. Для України, яка прагне інтеграції у глобальні цифрові ринки, цифровізація є важливим інструментом для розвитку інноваційного підприємництва. Водночас, це вимагає створення цифрової інфраструктури та розвитку цифрових компетенцій у населення.

Людський капітал є центральним ресурсом інноваційного підприємництва, адже саме завдяки знанням, креативності та підприємницькому мисленню персонал генерує інновації та забезпечує їх реалізацію. Освітня система, яка готує висококваліфікованих фахівців, а також програми професійного розвитку відіграють вирішальну роль у формуванні людського капіталу, орієнтованого на інновації.

В умовах війни та економічної нестабільності Україна стикається з проблемами відтоку кадрів, що ускладнює розвиток інноваційного бізнесу. Водночас підтримка освітніх і наукових ініціатив, розвиток підприємницької освіти та залучення діаспори до інноваційних проєктів стануть потужними драйверами формування людського капіталу, здатного забезпечити економічне відродження країни.

Три ключові складові - інституційне забезпечення, цифровізація та людський капітал - формують комплексну основу для розвитку інноваційного підприємництва. Їх взаємодія є запорукою створення конкурентоспроможної економіки, здатної відповідати на сучасні виклики та забезпечувати стійкий розвиток.

Українське інноваційне підприємництво в сучасних умовах перебуває на етапі трансформації, обумовленої глобальними економічними змінами, викликами цифрової епохи та наслідками збройної агресії РФ. Водночас, попри існуючі перешкоди, національний інноваційний потенціал демонструє значні можливості для розвитку, що потребує як подолання бар'єрів, так і впровадження стратегічних підходів.

Інноваційне підприємництво в Україні є однією з найбільш перспективних сфер економіки, яка поступово формується завдяки зростанню цифрового сектору, розвитку стартап-екосистем та підтримці міжнародних донорів. У країні успішно функціонують низка інноваційних хабів, акселераторів і бізнес-інкубаторів, які створюють умови для розвитку новаторських ідей. Водночас українські підприємці активно інтегруються у світові технологічні ланцюги, зокрема через ІТ-сектор та експорт інноваційних послуг.

Проте поточний стан інноваційного підприємництва є неоднорідним: значна частина підприємств усе ще зосереджена на традиційних моделях бізнесу. Інноваційна активність залишається нижчою за середній рівень у розвинутих країнах, що свідчить про потребу в комплексних заходах для стимулювання інноваційної діяльності.

Для зміцнення інноваційної складової підприємництва в Україні необхідно реалізувати стратегії, спрямовані на створення сприятливого середовища для інновацій. Ключовим напрямом є розвиток інституційної підтримки, яка включає гармонізацію законодавчої бази з європейськими стандартами, впровадження податкових пільг для інноваційних підприємств і створення ефективних механізмів фінансування.

Україна має значний потенціал для розвитку інноваційного підприємництва, який може стати основою для економічного відродження та інтеграції у глобальну економіку. Застосування стратегічного підходу до подолання бар'єрів і розвитку інноваційних екосистем дозволить досягти якісних змін і забезпечити стійкий економічний розвиток.

Висновки

Інноваційне підприємництво є фундаментальною складовою сучасної економіки, яке визначає її конкурентоспроможність, динамічність і здатність до адаптації в умовах глобальних змін. Дослідження змісту, характеристик та чинників розвитку цього явища дозволяє зробити низку ключових висновків.

По-перше, інноваційне підприємництво відрізняється своєю спрямованістю на створення нових економічних можливостей через впровадження проривних технологій, розробку новаторських бізнес-моделей та орієнтацію на вирішення суспільно важливих проблем. Ключовими характеристиками такого підприємництва є висока адаптивність, використання людського капіталу та інтеграція цифрових технологій, які разом формують унікальну основу для розвитку економічних систем.

По-друге, розвиток інноваційного підприємництва залежить від трьох основних чинників: інституційного забезпечення, цифрової трансформації та людського капіталу. Законодавча база, науково-дослідна інфраструктура та державна підтримка є необхідними умовами для створення сприятливого середовища для інновацій. У той же час цифровізація та розвиток людського капіталу виступають каталізаторами для створення нових рішень і продуктів.

По-третє, в українському контексті інноваційне підприємництво демонструє значний потенціал, однак стикається із суттєвими бар'єрами, серед яких фінансові обмеження, інституційна нестабільність та відтік кадрів. В умовах війни та економічного відновлення його розвиток набуває особливого значення, адже інновації стають рушієм не лише економічного зростання, але й посилення національної економічної безпеки.

Стратегічні напрями посилення інноваційної складової українського підприємництва мають бути зосереджені на вдосконаленні законодавчої бази, створенні ефективної інфраструктури підтримки інновацій, стимулюванні міжнародного співробітництва та розвитку освітніх ініціатив. Лише за умов комплексного підходу можна реалізувати потенціал інноваційного підприємництва як інструменту економічного прориву України в сучасних глобальних умовах.

Таким чином, інноваційне підприємництво є не лише економічним, але й стратегічним ресурсом, який здатний забезпечити Україні конкурентні переваги в довгостроковій перспективі, сприяти її інтеграції в глобальну економіку та стати основою для відновлення і сталого розвитку в повоєнний період.

Список використаної літератури

1. Забашта, Є. (2024). Теоретичні аспекти формування сутності інноваційного підприємництва та його розвитку. Економіка та суспільство, (61). <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3797/3718>
2. Жаворонок, А., & Марич, А. (2020). Теоретичні основи розвитку інноваційного підприємництва у національній економіці. Економічний дискурс, (4), 104-110. <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/234450/233067>
3. Енциклопедія сучасної України. <https://esu.com.ua/article-12321>
4. Ангелко, І. В. (2024). Інноваційне підприємництво: зміст та основні аспекти розвитку. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління, 23(1 (56)), 21-35. <http://rinek.onu.edu.ua/article/download/310523/304682>

5. Зрибнева, І. П. (2021). Інтерпретація інтегрованої середньозваженої оцінки конкурентоспроможності інноваційного підприємництва. Економічний простір, (166), 115-118.
<http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/download/903/875>
6. Чміль, Є. Л. (2024). Контролінг в управлінні інноваційним розвитком підприємства: організаційний аспект упровадження.
<https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/54670/1/zb-npr-econ-strat-01-2024-71-83.pdf>
7. Нескородєва, І., & Буюнь, Я. Н. (2023). Інтегративний погляд на поняття підприємства: суміжні концепції та їх еволюція. Modeling the development of the economic systems, (4), 225-233.
<https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/download/267/243>
8. Сидорчук, І. (2023). Сутність та зміст основних понять, що складають термінологічний апарат управління інноваційним розвитком підприємства. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences, 314(1), 139-143.
<https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/download/705/720>
9. Забашта, Є. Ю. (2020). Формування механізму розвитку інноваційного підприємництва (Doctoral dissertation).
https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/17856/1/20210624_302.pdf
10. Гавриш, О. М., Пильнова, В. П., & Пісковець, О. В. (2020). Інноваційне підприємництво: сутність, значення та проблеми в сучасних умовах функціонування. Економіка та держава, (12), 109-113.
http://www.economy.in.ua/pdf/12_2020/21.pdf